

Międzynarodowy Kongres Hermeneutyki *Between the Human and the Divine: Philosophical and Theological Hermeneutics*, 5-10 maja 2002 r.

W dniach 5-10 maja 2002 r. odbył się w St. Bonaventure University (NY, USA)¹ Pierwszy Międzynarodowy Kongres Hermeneutyki *Between the Human and the Divine: Philosophical and Theological Hermeneutics*. Kongres został zorganizowany przez nowo powstały International Institute for Hermeneutics, założony przez Dr. Andrzeja Wiercińskiego, Research Professor in Hermeneutics, University of Toronto, Canada, we współpracy z St. Bonaventure University. Kongres odbył się w niespełna dwa miesiące po śmierci Hansa-Georga Gadamera (zm. 13 marca 2002 r.), jednego z głównych twórców współczesnej hermeneutyki. Zjazd ten był pierwszym przedsięwzięciem i – jak zapowiada organizator – początkiem inicjatyw naukowych podejmowanych przez Instytut Hermeneutyki, któremu Gadamer patronował jako członek jego Rady Naukowej (Advisory Board).

Kongres zgromadził wybitnych specjalistów z zakresu hermeneutyki (filozofów, teologów, literaturoznawców, językoznawców), głównie ze Stanów Zjednoczonych i Kanady, a także Niemiec, Włoch, Szwajcarii, Wielkiej Brytanii, Belgii, Francji, Hiszpanii, Polski, Czech i Meksyku. Pochodzili oni z różnych środowisk akademickich, religijnych, kulturowych i językowych. Reprezentowali różne pokolenia uczonych, począwszy od myślicieli będących nestorami i uznanymi autorytetami hermeneutyki amerykańskiej, jak Richard E. Palmer (MacMurray College, USA), Garry Madison (McMaster University, Hamilton, Canada), Merold Westphal (Fordham University, USA) czy młodszy Jean Grondin (Université de Montréal, Canada), a skończywszy na uczonych dopiero rozpoczynających karierę (zob. krótkie biografie uczestników kongresu i bibliografie ich ważniejszych prac na końcu książki zawierającej materiały z kongresu). Niewątpliwie prominentnym uczestnikiem konferencji był Gianni Vattimo, znany włoski filozof-postmodernista. Hermeneutyka

---

¹ St. Bonaventure University (zob. www.sbu.edu) jest prywatnym uniwersytetem katolickim, założonym w 1858 r. przez franciszkanów. Położony w górzystej, południowo-wschodniej części stanu New York, około półtorej godziny od Buffalo, kształci w ramach kilkudziesięciu programów (Arts, Sciences, Business, Education, Journalism & Mass Communication) około 3000 studentów. Franciscan Institute, będący częścią uniwersytetu, może się poszczycić znanym krytycznym wydaniem filozoficznych i teologicznych dzieł Ockhama. Obecnie prowadzone są prace nad wydaniem dzieł Dunska Szkota.

była płaszczyzną, na której spotykali się wyznawcy różnych religii i niewierzący, teologowie (judaizmu, protestantyzmu, katolicyzmu) i filozofowie, literaturoznawcy i krytycy sztuki. Uczestnicy byli zasadniczo życzliwie nastawieni do religii i spraw religijnych, co więcej, kongres zgromadził – zgodnie z tematyką – filozofów zainteresowanych aplikacją hermeneutyki do teologii.

Konferencja miała charakter pluralistyczny i demokratyczny. Dyskusjom towarzyszyła prawdziwie naukowa atmosfera: zaangażowania, dogłębnego dociekania, ale też życzliwego zainteresowania poglądami drugiej strony. Językiem dominującym był angielski, w którym przygotowywano referaty, w dyskusjach jednak pojawiały się również niemiecki i francuski, a także rosyjski. Hermeneutyka, uprawiana oryginalnie w języku niemieckim i francuskim, wypracowała bardzo rozbudowaną, powszechnie akceptowaną angielską terminologię oraz przekłady niemieckich i francuskich terminów. Niemniej dla kogoś, kto uprawiał hermeneutykę po niemiecku lub francusku i czytał teksty w tychże językach, odnalezienie się w ich angielskich przekładach i terminologii mogło nastęrczać trudności.

Z Polski w kongresie wzięli udział ks. prof. Andrzej Bronk (jako *invited speaker*) i dr Monika Walczak (przebywająca w roku akad. 2001/2002 na stypendium w Boston College, USA) z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Do udziału zaproszeni zostali także, jako *invited speakers*, prof. Michał P. Markowski z Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz prof. Tomasz Węcławski z Uniwersytetu Adama Mickiewicza; nie mogli oni jednak osobiście uczestniczyć w Kongresie i ich referaty ukazały się tylko w kongresowej książce.

Konferencja pokazała inny niż tradycyjny obraz USA jako kraju, w którym filozofuje się nie tylko w stylu analitycznym. W referatach i dyskusjach filozofia analityczna była nieobecna – filozofowano tak, jakby ona w USA nie istniała. Odwoływano się za to do Arystotelesa, Platona, św. Tomasza, Kanta, Hegla, Husserla, Heideggera, Gadamera, Ricoeura, Derridy. Co więcej, można było odczuć pewien ton wyższości i lekceważenia wobec filozofowania analitycznego, oskarżanego o to, że nie dotyka najważniejszych problemów filozoficznych: cierpienia, śmierci, religii, Boga, grzechu, i jest zasadniczo niezdolne do ich zgłębiania.

Wygłoszone na kongresie referaty i przytaczana w nich literatura są dobrym świadectwem zainteresowania hermeneutyką na całym świecie. Ogromna różnorodność podejmowanych tematów pozwalała uzyskać orientację na temat stanu współczesnej hermeneutyki i toczonych w niej najnowszych dyskusji. Konfrontacji poddano różne poglądy na temat hermeneutyki filozoficznej oraz jej wykorzystania w innych dyscyplinach: teologii i naukach humanistycznych, w szczególności zaś w historii i teorii literatury, sztuki i kultury. Próbowano aplikować hermeneutykę do problematyki etycznej, społecznej i politycznej. Przykładowo, zaprezentowano możliwe odczytanie filozoficznej hermeneutyki przez filozofię feministyczną, pokazujące w powiązaniu z badaniami empirycznymi, w jaki sposób tradycja językowa zapośrednicza sposób myślenia i praktyki społeczne (M. Joy, E. Armour). Wiele uwagi poświęcono roli hermeneutyki w teologii chrześcijańskiej (G. L. Müller, M. Beuchot, D. E. Demson, J. C. Robertson, Jr, F. G. Lawrence). Obecność zagadnień teologiczno-religijnych była zrozumiała, skoro konferencja uczyniła je poniekąd swoim tematem. Dyskutowano główne problemy religii i chrześcijaństwa:

zła, cierpienia, sensu, pluralizmu religijnego, prawdziwości religii. G. Vattimo wykładał swoją wizję chrześcijaństwa i wiary chrześcijańskiej. Wiele referatów prezentowało aplikacje hermeneutyki do reguł czytania tekstów biblijnych i interpretowania konkretnych ich fragmentów. Okazuje się, że idee Gadamera, którego poglądom i ich wykładni poświęcono wiele wystąpień, podejmowali głównie teologowie protestanccy, a mniej katolicy.

Wiele referatów wykładało dzieje (genezę) hermeneutyki: od Schleiermachera, poprzez Diltheya, Husserla i Heideggera, do Gadamera i Ricoeura (G. B. Madison, M. Westphal, B. P. Buckley, R. E. Palmer). Zabrakło jednak bardziej systematycznego, ogólnego wykładu na temat filozoficznej hermeneutyki, chociaż w wielu wystąpieniach pojawiał się problem jej statusu: przedmiotu badań, zadań i metody.

Wszystkie referaty wygłoszone w czasie kongresu były dostępne w ostatecznej wersji już w jego trakcie, w postaci książki troskliwie przygotowanej przez głównego organizatora kongresu, Andrzeja Wiercińskiego, *Between the Human and the Divine: Philosophical and Theological Hermeneutics. Proceedings of the First International Congress on Hermeneutics, St. Bonaventure University, St. Bonaventure, NY, USA, May 5-10, 2002* (Toronto: The Hermeneutic Press 2002, ss. 623). Książka jest kopalnią wiadomości na temat stanu współczesnej hermeneutyki i toczonych w niej najnowszych dyskusji oraz dobrym źródłem informacji o najnowszych publikacjach z jej zakresu. Analizuje ona złożone i wielostronne relacje między hermeneutyką filozoficzną i teologiczną. Główne cele, jakie sobie stawia, są trojakiego rodzaju: (1) prześledzenie rozwoju hermeneutyki filozoficznej od Schleiermachera do Vattimo, ze szczególnym uwzględnieniem zorientowanej językowo (*language-oriented*) hermeneutyki Hansa-Georga Gadamera, (2) analiza przekształceń i zastosowań hermeneutyki w teologii, (3) zwrócenie się ku przyszłości zarówno hermeneutyki filozoficznej, jak i teologicznej (*Between*, s. xiv).

Zakres tematów poruszanych w tej książce jest bardzo szeroki. Zamiarem wydawcy było możliwie najbogatsze zaprezentowanie różnorodności horyzontów myślowych, mieszczących w sobie specjalizacje i zainteresowania poszczególnych uczestników kongresu. W myśl zasady, że prawda hermeneutyczna jest związana ze specyfiką kontekstu i sytuacji historycznej, książka proponuje wielorakie i różnorodne podejścia do filozofii i teologii. Taki wybór reprezentatywnej literatury hermeneutycznej dostarcza czytelnikowi informacji na temat współczesnych badań prowadzonych w ramach tradycji hermeneutycznej. Artykuły są zgrupowane w czterech kategoriach: *Hermeneutyka filozoficzna (Philosophical Hermeneutics)*, *Hermeneutyka teologiczna (Theological Hermeneutics)*, *Praktyka hermeneutyczna (Hermeneutic Praxis)* i *Nowe perspektywy w hermeneutyce (New Prospects in Hermeneutics)*.

Publikacja ta, inaugurująca działalność wydawniczą Międzynarodowego Instytutu Hermeneutyki, zaprasza uczonych, specjalizujących się w hermeneutyce i związanych z nią dziedzinach, do dialogu, pogłębienia swojej wiedzy i zwiększenia świadomości hermeneutycznej dzięki współpracy z różnymi szkołami myślenia. Tom otwiera list skierowany przez Hansa-Georga Gadamera, w niespełna dwa miesiące przed śmiercią, do organizatora kongresu. Wprowadzający tekst A. Wiercińskiego, *Hermeneutyczne odzyskanie teologicznego wglądu: Verbum Interius (The Hermeneutical Re-*

trieval of a Theological Insight: Verbum Interius), sytuuje teologiczny fenomen *Verbum* w centrum hermeneutyki filozoficznej. Wykazuje on, że hermeneutyka znajduje się nie tylko „pomiędzy tym, co boskie, a tym, co ludzkie”, lecz także jest niezbędnym pośrednikiem między filozofią a teologią. Pierwsza część książki, *Hermeneutyka filozoficzna*, dokonuje historycznego przeglądu hermeneutyki i zawiera dwie części: *Od Schleiermachera do Vattimo (From Scheiermacher to Vattimo)* i *W obrębie horyzontu Heideggera, Gadamera i Ricoeura (Within the Horizon of Heidegger, Gadamer, and Ricoeur)*. Tematyka tych artykułów ma kluczowe znaczenie dla współczesnej hermeneutyki filozoficznej. Druga część, *Hermeneutyka teologiczna*, składa się z fragmentu zatytułowanego *Różne tradycje interpretacji (Various Traditions of Interpretation)* oraz *Przemiana dzięki czytaniu (Transformation Through Reading)*. Uznając współczesny antyfundamentalizm kulturowy i filozoficzny, który stanowi kontekst współczesnej teologii chrześcijańskiej, artykuły stawiają pytanie o miejsce filozofii w judaistycznej, protestanckiej i rzymskokatolickiej refleksji teologicznej. Część trzecia, *Praktyka hermeneutyczna*, składa się z dwóch paragrafów: *Kontekst postnowoczesny (The Post-modern Context)* i *Dynamika zastosowań hermeneutyki (The Dynamics of Hermeneutic Applications)*. Dyskusja odnosi kwestie powstające w obrębie tradycji hermeneutyki filozoficznej i teologicznej do konkretnych problemów zastosowania hermeneutyki we współczesnym, postmodernistycznym kontekście. Ostatnia część, *Nowe perspektywy w hermeneutyce*, przedstawia kierunki i wyzwania, przed którymi stanie najprawdopodobniej hermeneutyka filozoficzna i teologiczna w najbliższej przyszłości. Teoria hermeneutyczna i krytyczna podejmuje dyskusję z klasycznymi koncepcjami teologii systematycznej, eschatologicznej i metafizycznej. Trzy teksty w *Postscript* podejmują zagadnienie *Hermeneutyka w curriculum akademickim (Hermeneutics in Academic Curriculum)* w kontekście otwartego forum dyskusyjnego, które zakończyło kongres. Tematem dyskusji było sformułowanie wyzwań, przed którymi stają profesorowie i studenci, nauczający i uczący się uprawiania hermeneutyki (*Between*, s. xv-xvi).

Omawianą książkę można zamówić bezpośrednio pod adresem: iihpress@hotmail.com. Informacje na temat International Institute of Hermeneutics są dostępne na serwerze: <http://www3.sympatico.ca/wiercinski>. Obecnie przygotowujemy jest tom poświęcony hermeneutyce Paula Ricoeura: *Between Suspicion and Sympathy: Paul Ricoeur's Unstable Equilibrium*, z udziałem Ricoeura i ponad 50 międzynarodowych specjalistów od jego hermeneutyki. Paul Ricoeur, który jest drugim (po Gadamerze) Honorary Member of the International Advisory Board, obchodzi w 2003 r. swoje 90. urodziny.

Monika Walczak